

ותמהינן: ותיפוק ליה ד"אשר לו" אמר רחמנא, הרי למדנו כי משלו של הכהן גדול הוא מביא את הפר; ולמעט הוא בא שלא יבוא אף משל אחיו הכהנים —

כדתניא: כתיב "אשר לו" ללמדך: משלו הוא מביא ולא משל ציבור, יכול לא יביא משל ציבור כיון שאין הציבור מתכפרין בו, אבל יביא משל אחיו הכהנים שהרי אחיו הכהנים מתכפרים בו —

תלמוד לומר פעם שניה "אשר לו" —

יכול לא יביא משל ציבור או משל אחיו הכהנים, ואם הביא כשר.

תלמוד לומר שוב פעם שלישית: "אשר לו" — שנה הכתוב עליו לעכב [ראה הערה (98)].

ודחינן לה: ולטעמיך: אחיו הכהנים, אי לאו

ורבי יהודה אמר לך: אמר קרא בפסח שני: ככל חוקת הפסח יעשו אותו, ואפילו בטומאה כמו בפסח ראשון —

ומה שאמרת: מפני טומאה דחיתו ויעשה בטומאה?! התורה החזירה עליו לעשותו בטהרה, אבל אם לא זכה לעשותו בטהרה, הרי שיעשנו בטומאה, [ראה הערה (97)].

נא-ב וכאן שבה הגמרא לבעייתו של רבי אלעזר: לדברי האומר פר יום הכפורים קרבן יחיד, עושה תמורה או אין עושה תמורה, ופירשה הגמרא לעיל כי יסוד הספק הוא, אם שאר הכהנים בקביעותא מתכפרי, או בקופיא מתכפרי.

כתיב בפרשת אחרי: בזאת יבא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה. וגו'. והקריב אהרן את פר החטאת "אשר לו" וכפר בעדו ובעד ביתו. וגו'. והקריב אהרן את פר החטאת "אשר לו" וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר החטאת "אשר לו".

דחי", ואי הכי ליכא לפרושי דקרי לפסח שני קרבן יחיד מדפשיטא ליה דדחי; ומשני ליה: אין הכי נמי דדחי, ורבי מאיר נמי סבירא ליה כוותיה דרבי יהודה, ולא כהתנא קמא דפליג. ואין נראה כן מדברי הראשונים.

97. כתבו התוספות בביאור מחלוקתם, דבין רבי יהודה ובין רבנן גמרי מ"ככל חוקת הפסח", ובהא סברא פליגי:

תנא קמא סבר: ככל חוקת, מה פסח ראשון אין דוחה את הטומאה אלא ברוב ציבור, אבל במיעוט ציבור נדחה מפני הטומאה, אף פסח שני.

רבי יהודה סבר: מה פסח ראשון אינו בטל לגמרי, אף פסח שני אינו בטל לגמרי.

וצריך להוסיף כפי שנתבאר לעיל בהערה 93, דפסח שני לעולם לא משכחת לה שיעשוהו רוב ציבור; שאם לא כן, למה סבירא ליה לתנא קמא שפסח שני אינו דוחה את הטומאה, והרי ברוב ציבור אף בפסח שני הוא נדחה, לפי מה שכתבו התוספות דכל הטעם שאינו נדחה הוא משום דאף בפסח ראשון אינו דוחה אלא במיעוט ציבור.

98. מלשון רש"י שכתב בקושיא: "דהא אשר לו כתב ביה תלתא זימני", משמע קצת שאין הקושיא אלא מחמת שנאמר תלתא זימני [ועל דרך הריטב"א דלקמן]; ואמנם לא ביאר רש"י, מה ענין זה אצל בעיית רבי אלעזר אי בקופיא מתכפרי או בקביעותא מתכפרי.

ב. בבית המקדש הראשון לא היתה פרוכת, אלא מחיצה של אבנים היתה מפרדת בין הקודש וקודש הקדשים, והיתה גבוהה – עד לעלייה שמעל המקום שבין הקודש וקודש הקדשים – שלושים אמה, ורחבה היה אמה אחת, ונקראת: "אמה טרקסין".

ג. פתח קודש הקדשים בבית המקדש הראשון היה באמצע ה"אמה טרקסין", ופרוכת היתה פרוסה על הפתח לצניעות בעלמא ולא כמחיצה [לדעת רש"י מנחות צח א ד"ה בפרוכת].

ד. מקום אותה אמה אינו בכלל המידות שנאמרו בכתובים על מידות ההיכל [ארבעים אמה], ולא בכלל מידות קודש הקדשים [עשרים אמה], כך היא מסקנת הגמרא לקמן נב א; [ולרמב"ם שיטה אחרת, נתלבטו בה אחרונים].

ה. בבית המקדש השני היה גובה אותו

דקנו בנזיה [אם לא שיש להם קנין בן] היכי מכפר להו [אף בקופיא, ב"ח]!?

אלא על כרחך שאני בי גזא דאהרן [רשותו של אהרן] דאפקריה רחמנא [הפקירה התורה] לפר הבא משלו גבי אחיו הכהנים לגבי הך כפרה [רש"י].⁽⁹⁹⁾

הכא [גבי תמורה] נמי, שאני בי גזא דאהרן דאפקריה רחמנא גבי אחיו הכהנים, [ויש לומר דמתכפרה בקביעותא, ב"ח].

מתנתין:

א. במשכן, היתה פרוכת פרוסה מן הכותל הדרומי לצפוני כדי להבדיל בין הקודש שבמזרח ובין קודש הקדשים שבמערב; והיו נכנסים לקודש הקדשים סמוך לכותל הצפוני שם היתה הפרוכת פתוחה.

ציבור הוא.

והריטב"א כתב: ותיפוק ליה עד שנה עליו לעכב: פירוש, וכיון דקפיד רחמנא כולי האי, פרו של יחיד הוא ואינו דין שיעשה תמורה, וצריך תלמוד.

ובתוספות דרכו דרך אחרת: ונראה לי דהכי פירושו: תיפוק לי דאשר לו אמר רחמנא דמשמע שהוא מתכפר בו, ומשמע אבל אחריני לא מכפרי [כלומר: בקביעותא]; ומשני: האי "אשר לו" דרשינן משלו הוא מביא, אבל לעולם אימא לך: דאינהו נמי מכפרי מקיבעא כדתניא וכו'.

99. לשון רש"י משמע: כי אינו הפקר ממוני גמור אלא לגבי הכפרה; אבל הרמב"ם כתב: "פר יום הכפורים אף על פי שכהן גדול קונה

ולשון רבינו אליקים: לעיל קמהדר דפליגי בפר קרבן יחיד או קרבן ציבור, ותיפוק ליה דמשום האי טעמא הוי קרבן יחיד וליעבד תמורה; משמע שמפרש דלא כרש"י דקאי על בעיית רבי אלעזר, אלא על המחלוקת אם קרבן יחיד הוא או קרבן ציבור, וגם משמע שאין הקושיא דוקא משום דכתיב תלתא זימני.

וביאור הקושיא יש לפרש לדעתו: הרי מוכח בהמשך הגמרא, דאי לאו דיש להם חלק בו אי אפשר שיתכפרו בו, וסבירא ליה למקשה, דהני מילי שאינם מתכפרים בקביעותא, אבל בקופיא שפיר דמי, וסבירא ליה לרבינו אליקים, דאי אפשר שיהא קרבן ציבור אי לאו דבקביעותא מתכפרי; והוא הדין דהוה מצי הגמרא להעמיד הקושיא על בעיית רבי אלעזר, אלא דעדיף מיניה מקשי על אותם תנאים דסבירא להו: קרבן

הגובה האפשרי, ומעליו לתת פרוכת, כי כך קיבלו חז"ל, או כולו בפרוכת כפי שהיה במשכן, או כולו בבנין כפי שהיה בבית המקדש הראשון [גמרא בבא בתרא ג ב] — ולפיכך הבדילוהו בפרוכת ולא בבנין של אבנים, וכדרך שהיה במשכן; ולדעת חכמים שבמשנתנו, עשו משני עברי מקום ה"אמה טרקסין", שתי פרוכות ואמה חלל. [יש אומרים: לבד עובי הפרוכת, ויש אומרים: כולל עוביין — ביניהן].⁽¹⁰¹⁾

מקום עד לעליה שעל גביו — ארבעים אמה [תוספות יום טוב, וראה הערה⁽¹⁰⁰⁾], ולפיכך, לא היה ניתן להעמיד שם כותל שאין רחבו אלא אמה; ואילו להרחיבו ולמעט מחללו של היכל או משל קודש הקדשים לא היה אפשר, כי הרי מידותיהם של אלו הכל על פי הדיבור היו, כדכתיב: הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל, [תוספות ישנים, וראה הערה⁽¹⁰⁰⁾*].

ואף לא יכלו להעמיד כותל רחב אמה עד

אמנם רש"י בכתובות קו א ד"ה בדבכי, כתב: "ולהרחיבו לא יכלו לפי שמקצרים את ההיכל או את קדשי הקדשים".

אותו משלו שנאמר פר החטאת אשר לו, המקום הפקיר ממונו בו לכל אחיו הכהנים, שאילו לא היה להן בו שותפות לא היו מתכפרין בו".

101. הגר"א נתן טעם לדבר, שהיה גובה ההיכל בבית ראשון שלוששים אמה, ואילו בבית שני היה ארבעים אמה:

100. נתבאר על פי התוספות יום טוב במשנתנו, והב"ח בהגהותיו על רש"י בבא בתרא ג א, והגיהו דברי רש"י שכתב שהיה אותו מקום גבוה מאה אמה; ואמנם ברבינו אליקים ובמאירי מבואר שלא כדבריהם, ראה שם.

משום דבבית שני היה ההיכל וקודש הקדשים כאחד, ולא היתה מחיצה מפסקת ביניהם, נמצא אורכם של ההיכל ושל קודש הקדשים כאחד ששים אמה ורחבם עשרים, וחציו של האורך והרוחב כאחד הוא ארבעים אמה, ולפיכך היה גבהו ארבעים אמה; וכמו ששנינו במשנה פרק ו משנה ה בבבא בתרא, כי המקבל עליו לבנות טרקלין הרי זה בונה "רומו כחצי ארכו וחצי רחבו, ראיה לדבר היכל".

100*. א. בטעם הדבר שלא עשו כותל רחב יותר, יש לומר שני ביאורים: האחד: כי אי אפשר להרחיב או לקצר ממידות ההיכל או קודש הקדשים מפני הכתוב "הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל", וכפי שפירשו בתוספות ישנים ד"ה עבוד; והוסיפו: אבל הגובה הוסיפו על פי נביא, כדכתיב: גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון.

אבל בבית ראשון היתה מחיצה מפסקת בין ההיכל וקודש הקדשים, והיה ההיכל לבדו אורך ארבעים ורוחב עשרים, ונמצא חציו שלשים, לכן היתה קומתו גם כן שלשים, וראה עוד שם, [ביאור הגר"א נדפס במשניות שם].

השני: אי אפשר לעשות את ההבדלה עצמה רחבה מכפי שהיתה בבית המקדש הראשון מפני הכתוב: הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל; וכן משמע פשוטות לשונו של רש"י בגמרא כאן: ולהוסיף על עוביה אי אפשר, דכתיב: הכל בכתב וגו', [וכן פירש ב"מקדש דוד" סימן א סוף אות ה, אלא שפירש כן בדעת התוספות ישנים, וצע"ג].

וכבר תמהו, שהרי בגמרא בבא בתרא הנזכרת, מבואר, כי משום שהיה ארבעים אמה גובה, לפיכך לא היתה אמה טרקסין, ואילו לדברי הגר"א הדברים הם בהיפוך.

נמרא:

שנינו במשנה: רבי יוסי אומר: לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד, שנאמר: והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים:

ותמהינן: והרי שפיר קאמר להו רבי יוסי לרבנן, להוכיח מן הכתוב כי אין לעשות אלא פרוכת אחת, ותיקשי לחכמים הסוברים: שתי פרוכות היו!?

ורבנן אמרי לך: הני מילי — שהיה די להם בפרוכת אחת — במשכן, הואיל והיה ברור להם היכן מסתיים הקודש ומתחיל קודש הקדשים; ובאותו מקום נתנו את הפרוכת.

אבל בבית המקדש השני [ראה הערה (103)]: כיון דלא הואי — בין ההיכל וקודש הקדשים — אמה טרקסין [כותל רחב אמה במקום פרוכת] הואיל וגבוה היה מכדי להחזיק כותל שאינו אלא רחב אמה, ובמקדש ראשון בלבד הוא דהואי בנין ברוחב אמה —

הרי שנוסף בבית המקדש השני — ביחס לבית המקדש הראשון — חלל אמה פנוי, ואיסתפקא להו לרבנן שבאותו הזמן, בקדושתיה של אותו חלל, אי קדושתו כלפנים דהיינו קודש הקדשים, אי כלחוץ (104) כקדושת היכל —

ו. אף בבית המקדש השני, לא היו מידות ההיכל וקודש הקדשים כוללות אותה אמה [ואפילו הרמב"ם מודה, כי כן היה בבית המקדש השני] כמבואר במשנה במדות שהביאה הגמרא נב א; ואף שתי הפרוכות נקראות "אמה טרקסין" כמבואר באותה משנה.

לאחר שחפן הכהן בעזרה את הקטורת, ונטל כף ומחתה כמבואר במשנה הקודמת —

היה יוצא מן הרובד הרביעי שבעזרה שם היתה מחתת הגחלים כמבואר בפרק הקודם [מאירי] ונכנס ומחלך בהיכל —

עד שמגיע לבין שתי הפרוכות [מלאכת שלמה] המבדילות — בבית המקדש השני — בין הקודש [ההיכל] ובין קודש הקדשים, וביניהן היה רוחב אמה [והיה נכנס בפיתחה הדרומי של החיצונה, ומהלך בין הפרוכות עד לפיתחה הצפונית של הפרוכת הפנימית, שם נכנס לקודש הקדשים — כמבואר במשנה הבאה].

רבי יוסי אומר: לא היתה שם — בבית המקדש השני — אלא פרוכת אחת בלבד, שהרי נאמר במשכן: והבדילה "הפרוכת" — אחת ולא שתיים — לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים. (102)

ומספקא להו לרבנן קדושתה אי כפנים אי כחוץ, (ועבוד) [עבוד, הרב בעל דק"ס] שתי פרוכות; וכתב הרב: והוא נוסח קצר ויפה.

104. ולפיכך נקראה: אמה "טרקסין", כי בלשון יוון "טרק" הוא פנים, ו"סין" הוא חוץ [ריטב"א], כלומר: מספקא להו אי כלפנים אי

102. ובגמרא יתבאר: באיזה מקום — בתוך האמה הנוספת על מידות ההיכל וקודש הקדשים — נתנו את הפרוכת, ויש בזה דעות בראשונים.

103. הרב בעל דקדוקי סופרים, הביא נוסחת הגמרא מאחד מכתבי היד שהיו לפניו, והיא: "כיון דהואי אמה טרקסין במקדש ראשון,

הראשונה קדושת היכל ודאי, ומפרוכת שניה ואילך ודאי קודש הקדשים הוא, [וראה הערה (105)].

ודעת רבי יוסי היא כי לא הסתפק להם מה היא קדושתו של אותו מקום, ונתנו את הפרוכת במקום שמסתיימת קדושת ההיכל ומתחיל קודש הקדשים, [ריטב"א, ת"י,

וכיון שכן, לא היו יודעים היכן ליתן את הפרוכת, שהרי אין יכולים ליתנה שלא בקו המפריד בין הקדושות, שמא יבואו להתנהג בהיכל בקדושת פנים, או בקודש הקדשים בקדושת חוץ, [ת"י ותוהרא"ש וריטב"א].

ולפיכך עבוד שתי פרכיות זו לפנים מזו ואמה בנייהן, לידע ולהודיע: עד הפרוכת

אלא ב"קדושתו" של אותו מקום; [גם לשון הגמרא לקמן נב א מורה קצת כביאור זה]; הרי נמצא, כי בין ההיכל וקודש הקדשים היה שטח רחב אמה שכולו נקרא: "בין הקודש וקודש הקדשים", וכולו כשר להעמדת פרוכת; ונתיישרה קושיית הגבורת ארי.

ב. הקשו התוספות: וכי למה עשו שתי פרוכות, היה להם לעשות פרוכת אחת שרחבה אמה [כי זה דומה יותר לאמה שהיתה במקדש ראשון, וגם כדי שלא יכנסו בין שתי הפרכות, שיח יצחק; והצל"ח ד"ה אלא דלכאורה ביאר: "שיהיה קרא כדכתיב: והבדילה הפרוכת דומיא דמשכן"]?!

ותירצו: "דמשמע להו לרבנן פירוש דקרא: והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש וגו', שמצד חיצון של פרוכת יהא קודש, ומתחילת עוביה ולפנים יהא הכל קודש קדשים וכו'", ולכן עשו שתי פרוכות מספק.

ואע"ג דבמקדש ראשון עשו אמה טרקסין רחבה אמה; על פי הדבור עשו, כדכתיב: הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל, אך כל זה אם עושים על ידי בנין כדרך שעשו במקדש הראשון, אבל אם עושים על ידי פרוכת כדרך שעשו במשכן, הרי שצריך פרוכת שתהא כדינה במשכן, ראה דבריהם שהאריכו.

ג. ראה שיטה מחודשת להרמב"ם בענין הספק שנסתפקו בבית שני, בפירוש המשניות במדות פרק ד משנה ז.

כלחוץ; רש"י לקמן נב א בשם ירושלמי, ותוספות בבא בתרא ג א, בשם הערוך והירושלמי.

עוד פירשו התוספות, וכן פירש הרא"ש במדות פרק ד משנה ז: ונקרא "טרקסין", על שסוגר [טרק] בעד הלוחות שניתנו בסיני [סין].

105. ב"גבורת ארי" [מלואים], ביאר טעם העמדת שתי פרוכות באופן אחר: הואיל ורחמנא אמר "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", צריך מחיצה והבדלה בין זה לזה, שיהא מבדיל ממקום המחיצה ולפנים קודש קדשים, וממקום המחיצה ולחוץ קודש, על כן צריך להעמידה מכון במקום הבדלה דוקא, וכיון דמספקא להו, אי אפשר בלא שני פרוכות, דממה נפשך אחת עומדת מכוונת במקום הבדלה, [וכדבריו מבואר בפירוש רבינו אליקים], ודחה בזה דברי התוספות ישנים [נדפס לקמן נב א ד"ה מספקא, וכעין זה בריטב"א] שהוקשה להם למה לא יעשו את הפרוכת לצד פנים או לצד חוץ, וללא התחשבות בקדושת המקום; והוצרכו לומר הטעם כפי שנתבאר בפנים.

אמנם מדברי התוספות ישנים ותוספות הרא"ש שם, ובפרט מלשוננו של תוהרא"ש, יש מקום ללמוד, כי ההיכל וקודש הקדשים עצמם לא היו כוללים את מקום האמה, ולא נסתפקו

ותוספות בתירוץ אחד⁽¹⁰⁶⁾].

תנו רבנן:

א. השולחן היה עומד בצפון ההיכל מימין הכניסה שהיתה במזרח, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, והמנורה היתה עומדת בדרום ההיכל, משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב היה ממוצע ועומד באמצע [כותלו הצפוני גובל עם הקו החוצה את ההיכל בין צפון לדרום, מהרש"א], ומשוך מביניהם מעט כלפי פתח ההיכל שבמזרח, [ברייתא לעיל לג ב].

ב. בבית המקדש היו עשר שולחנות נוספים על שולחנו של משה; אורך כל שולחן שתי אמות ורוחב אמה, כשולחנו של משה.

וכך היו מסודרים [לחד תנא במנחות צח, וכהסלקא דעתין בגמרא]:

שולחנו של משה בראש לצד מערב, ושתי שורות של שולחנות – נתונים לאורכם – לפניו; חמש שולחנות – עומדים לאורך ההיכל מן המערב למזרח – מימין שולחנו של משה, וחמש שולחנות לשמאלו [והיו עומדים נמוכים הימנו, כי קרקע ההיכל היה משופע, וכתלמידים היושבים לפני הרב, שם צט א].

וכולם היו עומדים בחציו הצפוני של ההיכל; שהרי כך אמרה תורה: והשולחן תתן על צלע צפון.

כיצד: השורה הצפונית – אורכה עשר אמות ורוחבה אמה – היתה משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה, ובינה לבין השורה הדרומית היו שתי אמות ומחצה נוספות, נמצאו השולחנות כולם בחציו הצפוני שהיה רחב עשר אמות.

כשבא הכהן הגדול מן העזרה דרך ההיכל כדי ליכנס לקודש הקדשים –

בדרומו של היכל בין המזבח למנורה הדרומית ממנו – היה מהלך, דברי רבי יהודה.

רבי מאיר אומר: היה מהלך בצפונו של היכל בין השולחן שבצפון למזבח הדרומי ממנו.

ויש אומרים: בקצה צפונו של היכל היה מהלך – בין השולחן שבצפון ההיכל לכותל הצפוני.

ומפרשין: מאן יש אומרים, הסוברים כי בצד צפון היה מהלך?

נסתפקו בקדושתה, אלא שעשו פרוכת אחת בעובי אמה; ויסוד מחלוקתם היא: דעת חכמים: שאין מועלת פרוכת רחבה אמה, הואיל ובעינן שיהא מתחילת עוביה של הפרוכת ולפנים הכל קודש הקדשים [וכדלעיל בהערה 105].

ורבי יוסי סבירא ליה: "והבדילה הפרוכת

106. א. בתוספות ישנים ובריטב"א כתבו: כי לחכמים שבאותו הדור היה הדין ידוע, אבל אנו אין יודעין מה היא קדושתה, והיכן היתה עומדת הפרוכת לדעת רבי יוסי, [וראה לשון התוספות בזה, ובמהרש"א].

ב. דעת התוספות בתירוצם הראשון בכיבור דעת רבי יוסי, היא: כי אף לדעת רבי יוסי

ומשנינן: לעולם רבי מאיר כרבי יוסי סבירא ליה ופרוכת אחת היתה פתוחה מן הצפון; ואמנם כן יש לו לילך בצידו הצפוני של ההיכל ככל אשר יוכל —

אלא שאמר לך רבי מאיר: אותן שתי שורות של חמש חמש שולחנות שהיו במקדש — אורך כל שורה עשר אמות — צפון ודרום מונחין, כלומר: אורך השולחן ואורך השורה, לרחבו של היכל מן הצפון לדרום היו נתונים.

וכיון שאמרה תורה "והשולחן תתן על צלע צפון", אי אפשר היה להרחיק את השולחנות מן הכותל הצפוני כלל, שהרי אורך כל שורה עשר אמות כרוחב חציו הצפוני של ההיכל, שהיה אף הוא עשר אמות, ולכן הצמידו אותם לכותל הצפוני, ואת שולחנו של משה נתנו בין השורות [מנחות צט א].

והואיל וצמודים היו לכותל, מפסקא ליה שולחן לכהן הגדול, אילו היה הולך בקצה הצפוני של ההיכל, ולא מתעייל ליה [אינו יכול ליכנס]; ועל כרחו היה מהלך לצידו הצפוני של המזבח הגובל עם קו החצי של אורך ההיכל, ולאחר שעבר את המזבח — שהיה משוך מן השולחנות לצד הכניסה להיכל — והגיע אצל השולחנות, היה פונה מעט שמאלה לדרום, והולך בתחילת חציו הדרומי של ההיכל. (108)

היה מהלך מעברה הצפוני של המנורה, ולא היה מהלך בין הכותל הדרומי והמנורה! קושיא זו מקשה הגמרא לקמן נב א.

108. כתב הרש"ש, שלא היה לו ריוח בהליכתו לצפון המזבח, והואיל וחייב היה לנטות שמאלה

אמר רב הסדא: רבי יוסי היא, דאמר במשנתנו שפרוכת אחת בלבד היתה שם, ופיתחא של הפרוכת דרכה נכנסים לבית קודש הקדשים בצפון קאי, כי מן הצפון היו נכנסים לקודש הקדשים; ולפיכך היה מהלך בצד צפון כדי ליכנס דרך הפתח לקודש הקדשים.

ורבי יהודה — הסובר כי היה מהלך בדרומו של היכל — אמר לך:

שתי פרוכות היו, ופיתחא — של הפרוכת החיצונה דרכה היה צריך ליכנס — בדרום קאי, ולפיכך היה מהלך בדרום אל עבר פיתחה של הפרוכת החיצונה, והיה מהלך בין שתי הפרוכות עד פיתחה הצפוני של הפרוכת הפנימית, משם נכנס לקודש הקדשים.

והוינן בה: ורבי מאיר כמאן סבירא ליה במספר הפרוכות שהיו?

אי כרבי יהודה סבירא ליה ושתי פרוכות היו, אם כן נייעול [יכנס] — כלומר: ילך בהיכל כדי להכנס בפיתחה של הפרוכת החיצונה — כרבי יהודה, דהיינו בצד דרום!?

ואי כרבי יוסי סבירא ליה ופרוכת אחת בלבד היתה, נייעול כרבי יוסי בקצה הצפוני של ההיכל בין הכותל והשולחן, ולמה היה מהלך מעברו הדרומי של השולחן! (107)

היינו בין חלל לחלל דחלל שחוצה לה קודש וחלל שלפנים הימנה קדשי הקדשים, ולפיכך אפשר לעשותה בעובי אמה הואיל ומספקא להו בקדושתיה.

107. ואם תאמר: לרבי יהודה נמי תיקשי, למה

ואיבעית אימא: לעולם מזרח ומערב היו מונחין השולחנות, ורחוקה היתה השורה הצפונית מן הכותל שתי אמות ומחצה, והיה יכול ללכת בינה לבין הכותל —

אלא דסבירא ליה לרבי מאיר: משום שכינה לאו אורח ארעא [אין זה דרך ארץ בפני השכינה] למיעל להריא [להכנס ישירות].

כלומר: אין מן הראוי שיהא הכהן הגדול הולך בהיכל את כל אורך הדרך בצידו הצפוני כנגד פתח קודש הקדשים, ועיניו נזונות מבית קדשי הקדשים דרך הפתח

[רש"י], והוא פירוק עול של יראה [מאירי].⁽¹⁰⁹⁾

ולכן היה הולך בין השולחנות ולמזבח.⁽¹¹⁰⁾

ומפרשין דעת רבי יופי שאינו חושש לזה, וסובר, כי בין הכותל והשולחן היה מהלך, כי אמר לך: חביבין ישראל שלא הצריכין הכתוב לשליח, אלא כל אחד ואחד מתפלל על עצמו, שנאמר: אשר ידעון איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה, הלכך חביב הוא שלוחן ליכנס בפומבי [רש"י].⁽¹¹¹⁾

אותו של משה שהיתה אמצעית להן; ולדברי המאירי ניחא הקושיא דלעיל.

אלא שלפי גירסתנו במנחות צח ב, מקשה הגמרא למאן דאמר "מזרח ומערב": שולחן דמשה היכא הוי מנח ליה [כלומר: והרי כל השולחנות היו עומדים בחציו הפנימי של ההיכל שהיה עשרים אמה, כמבואר שם, ואם תוסיף את שולחנו של משה, הרי לך עשרים ושתים אמה]?! ומשני: מי סברת חד דרא [שורה אחת] הוה, תרי דרי נינהו, וכך הוא בפירוש רבינו אליקים כאן, וצריך תלמוד.

111. הקשו בתוספות ישנים: אדרבה, בהא כתיב חביבותא טפי גבי נכרים, דכתיב: ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי, [ואם כן למה אמר: חביבין ישראל]?!
והריטב"א הוסיף להקשות על רש"י: ועוד, וכי מה ענין זה לשמועתנו?!

ולפיכך פירשו כפירוש ר"ח: שלא הצריכין הכתוב לשליח ביום הכפורים, שבכל השנה היו פעמוני זהב ורימון כשנכנס להיכל כדי להשמיע קול [כדכתיב: ונשמע קולו בבואו אל הקודש], כאדם ששולח שליח להודיע שהוא בא; אבל ביום הכפורים [מרוב חיבתך, אף על פי

לכוון הדרום, ואף אם היה בא מצידו הדרומי של המזבח [שהיה רחב אמה בלבד] ונוטה מעט ימינה לכוון הצפון, הרי שהיה הולך באותה דרך; ולא הלך מצידו הצפוני של המזבח אלא מפני שהצפון חשוב יותר, כדאשכחן בשלהי סוכה נו א "הנכנסין חולקין בצפון" כי הצפון עיקר, [וראה שם שחלק על המהרש"א בזה].

109. ורבינו אליקים פירש: לאו אורח ארעא למיעל בהדיא, שילך לאלתר בין שולחן ולכותל מכוון כנגד הפתח שבצפון כדי שיכנס לאלתר, אלא עושה כאדם שמודיע תחילה שרוצה ליכנס, ולכך היה מרחיק מעט מכנגד הפתח והיה הולך מן השולחן ולמזבח, והופך פניו כלפי צפון והולך עד צפון ואחר כך נכנס.

110. צריך ביאור: למה היה מהלך בין השולחן למזבח, ולא היה מהלך בין שתי השורות של השולחנות?! ואפשר, מפני שולחנו של משה שהיה עומד בראש השורות כנגד אמצען של השורות, ומפריע את דרכו.

ובמאירי כתב: מזרח ומערב היו מונחות, רצונו לומר, אורכן לאורך הבית וכולן רצופות, מפרנסות עשרים ושתים אמה באורך הבית עם